

การพัฒนาระบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กึ่งโฮมสคูลสำหรับคนพิการจังหวัดชัยภูมิ

The Development of Informal Education and Nonformal Education semi Home School for the Disabled Chaiyaphum Province

บุญส่ง วรสิงห์*

BOONSONG VORASING*

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*

Chaiyaphum Rajabhat University*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงการศึกษาระบบการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกึ่งโฮมสคูล สำหรับคนพิการจังหวัดชัยภูมิ ศึกษาการใช้รูปแบบการจัดการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกึ่งโฮมสคูลจังหวัดชัยภูมิ และศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผลของการวิจัยพบว่าพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ. 2547 ให้สิทธิ์แก่ครอบครัวในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้กับบุตรหลานได้เองที่บ้านหรือเรียกว่าการศึกษาโฮมสคูล (Home School) การศึกษาโฮมสคูลเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ เช่นจากการที่ระบบการศึกษาของไทยไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อศักยภาพของผู้เรียนผู้พิการอย่างแท้จริง กฎกระทรวงระบุให้เขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้มีอำนาจในการควบคุมดูแลคุณภาพการจัดการศึกษาโฮมสคูล แต่เขตพื้นที่การศึกษายังไม่สามารถอำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษาโฮมสคูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย“การพัฒนาระบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกึ่งโฮมสคูลสำหรับคนพิการจังหวัดชัยภูมิ” เพื่อให้ประโยชน์ต่อการศึกษาของไทย

จากการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนสามารถจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานได้เอง

2. เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ไม่มีความพร้อมและไม่มีความเข้าใจเรื่องการจัดการศึกษาโฮมสคูลเกิดปัญหาในการขอจดทะเบียนโฮมสคูล

3. จากปัญหาดังกล่าวทำให้ครอบครัวได้ร่วมมือกับครอบครัวอื่นที่มีแนวคิดเดียวกัน โรงเรียนที่รองรับการจดทะเบียนโฮมสคูล และ จดทะเบียนกับศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษซึ่งเรียกการศึกษาในลักษณะนี้ว่าการศึกษาถึงโฮมสคูล

4. ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมกับการศึกษามากขึ้น

คำสำคัญ: การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, การศึกษาถึงโฮมสคูล, การศึกษาสำหรับคนพิการ

Abstract

This study aims to study the process of creating and developing the informal education and nonformal education model for the disabled in students Chaiyaphum Province. study the use of informal education and nonformal education management in Chaiyaphum Province. and study the model of family participation informal education and nonformal education. the results of the research. The National Education Act of 1999 and the Ministerial Regulation on the Right to Organize Basic Education by Families, 2004, grants families the right to basic education. A home school education is called home schooling. Home schooling occurs for a number of reasons. The Thai education system is not able to answer. Respond to the potential of students with disabilities. The ministerial regulation specifies that the educational area is authorized to supervise the quality of the school education. However, the area of education is not yet able to facilitate the management of the home school education effectively.

From the study, know that the official lack of readiness and lack of understanding of home school education. Due to this problem, the family cooperates with other families with the same concept. Schools that support home schooling and registered with the Center for Non-formal Education and Special Education. This is called education in this way that semi-school education.

The researcher conducted a study on “The Development of Informal Education and NonFormal Education for Disabled Persons in Chaiyaphum Province” to benefit Thai education.

Keyword: Informal Education and Nonformal Education, semi-Home Schools Education for Disabled Persons

บทนำ

ปัจจุบันนี้ประเทศไทยอยู่ในช่วงของการปฏิรูประบบการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดระบบของระบบของการศึกษา ในประเทศไว้สามรูปแบบ คือการศึกษาในระบบ (Infomal Eduction) หมายถึง การศึกษาระบบปกติ ที่กำหนด จุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน โดยยึดถือเอาห้องเรียนเป็นฐานกลางของการจัดการศึกษา

“การศึกษานอกระบบ” หมายถึง การศึกษาซึ่งจัดขึ้นนอกระบบปกติ การจัดการศึกษาในระบบจะมีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้มาพัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข

การศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึงการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหน ก็สามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 10 วรรคสอง กำหนดว่า “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาอารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิ และโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ”

การศึกษาในรูปแบบ “การศึกษาในระบบ” มีความเหมาะสมกับบุคคลที่มีสภาพร่างกายปกติ สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจและพร้อมที่จะมาศึกษาในโรงเรียนหรือสถานที่จัดไว้ให้ จึงไม่เหมาะสมกับผู้ที่ไม่มีความพร้อมและผู้ที่ไม่สามารถมาศึกษาในโรงเรียนได้ ผู้พิการ ก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่ไม่เหมาะสมกับการศึกษาในระบบนี้ เนื่องจากความไม่สะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ศึกษา อันเนื่องจากความพิการทำให้เกิดความยากลำบาก ในการเดินทางและการสื่อสารกับคนในชุมชน จึงทำให้ผู้พิการมีการพัฒนาในการศึกษาช้ากว่าคนปกติ ที่สามารถเดินทางไปโรงเรียนที่สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ตรง อีกทั้งความพิการบางประเภทที่ส่งผลให้การศึกษายากกว่าคนปกติ ทำให้ผู้พิการมักจะอยู่แต่ในที่พำนักอาศัย ผู้ที่ไม่มีความพร้อมและผู้ที่ไม่สามารถมาศึกษาในโรงเรียนได้ รวมทั้งคนพิการด้วย จึงน่าจะมี ความเหมาะสมกับการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยมากกว่า

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขฉบับเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) มาตรา 12 บัญญัติว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์การเอกชน องค์การวิชาชีพ และสถาบันสังคมอื่นๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” เท่ากับว่าต่อไปนี้รัฐได้เปิดโอกาสให้ผู้เป็นพ่อแม่ และครอบครัว มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่บุตรหลานของตนเองได้ การจัดการศึกษาที่ครอบครัวให้ความสนใจ คือการจัดการศึกษาในรูปแบบระบบและตามอัธยาศัย ซึ่งทางครอบครัวมักจะนิยมดำเนินการศึกษาที่บ้านของนักเรียนนั่นเอง เพื่อประโยชน์และความสะดวกไม่ต้องลำบากในการดูแลคอยรับส่ง ยิ่งหากเป็นคนพิการยิ่งมีความยากลำบากในการเดินทาง การศึกษาในลักษณะนี้เรียกว่า “Home school” หรือ “บ้านเรียน” (อมรวิรัช นาคทรพ, 2543)

ปัจจุบันในประเทศไทยมีประชากร จำนวน 65.7 ล้านคน และในจำนวนประชากรดังกล่าวนี้ เป็น คนพิการรวมอยู่ด้วย และจากสถิติการจดทะเบียนคน พิการ ณ วันที่ 30 กันยายน 2559 ปรากฏว่ามีผู้มาขอ จดทะเบียน จำนวน 1,703,712 คน แต่คนพิการเข้าสู่ ระบบโรงเรียนเพียง 276,129 คน จำนวนที่เหลือเป็น คนพิการที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งจะมีลักษณะความ พิการอย่างน้อย 1 ใน 3 ของลักษณะความพิการอันเป็น ปัญหาในการทำกิจกรรมในการดูแลตนเอง ทำกิจวัตร ส่วนตัว หรือมีความบกพร่อง ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ดังนั้น เพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาอย่าง เทาเทียมกับคนทั่วไป จำเป็นต้องมีการส่งเสริม สนับสนุนให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถช่วย เหลือตนเองได้อย่างไม่ต้องเป็นภาระของครอบครัว ชุมชน สังคม อันเป็นอุปสรรคหนึ่งในการพัฒนาประเทศ (พิมพ์มณี แก้วมหารค์. 2558)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดการศึกษาเพื่อ คนพิการ โดยมีนโยบายสำคัญที่ว่า “คนพิการทุกคนที่ อยากเรียนต้องได้เรียน” ต่อมาสำนักงานส่งเสริมการ ศึกษาออกระบบ และตามอัธยาศัย โดยศูนย์การศึกษา ออกระบบและตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดชัยภูมิ ได้ ริเริ่มดำเนินการจัดการศึกษา ให้กับคนพิการ เป็นการ ศึกษาตามอัธยาศัย โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้าน กับศูนย์การศึกษา ซึ่งน่าจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการ ศึกษาของคนพิการ การศึกษาที่ศูนย์การศึกษา ออกระบบและตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดชัยภูมิ ได้ดำเนินการในลักษณะนี้ เรียกว่า “Semi Home School” หรือกึ่งโฮมสคูล หรือกึ่งบ้านเรียน

การศึกษาที่บ้านเป็นรากฐานการเรียนรู้ อันเป็นรากฐานที่สำคัญตามวิถีชีวิตคนไทยนั้น ระบบ การจัดการศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แม้ว่าภาครัฐจะกำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับหากว่า

บริบทสังคมไทยควรมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ขบวนการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมผู้พิการ ด้วย เพราะฉะนั้นภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อ คนพิการ ที่สำนักงาน(กศน.)จังหวัดชัยภูมิ จำเป็นต้อง แก้ไขอย่างเร่งด่วน หากการดำเนินงานตามนโยบาย ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมการศึกษาต้องปรับปรุง ระบบ มีมาตรการแก้ไข มาตรการฟื้นฟู มาตรการประกัน อนาคตไปพร้อมกัน หากปัญหาถูกแก้ไข โดยภาคีความ ร่วมมือ ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็น นวัตกรรมทางเลือกใหม่ เป็นการร่วมมือระหว่าง ครอบครัวผู้พิการกับศูนย์การศึกษาออกระบบและการ ศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ซึ่งเรียกว่ากึ่ง โฮมสคูล แต่ยังคงขาดรูปแบบที่ชัดเจน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาออกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยกึ่งโฮมสคูลสำหรับคนพิการในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษานอกระบบและตาม อัธยาศัยกึ่งโฮมสคูล สำหรับคนพิการในจังหวัดชัยภูมิ และการศึกษาของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาออกระบบและตามอัธยาศัย กึ่งโฮมสคูล สำหรับคนพิการ ในจังหวัดชัยภูมิ

เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาออกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยกึ่งโฮมสคูล สำหรับ คนพิการ ในจังหวัดชัยภูมิ

เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัว ต่อการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรศึกษา...เป็นพ่อแม่ของผู้พิการและผู้พิการ ในจังหวัดชัยภูมิ

1) เป็นผู้พิการทางร่างกาย แขนหรือขา ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง

2) กลุ่มพ่อแม่ผู้พิการคือผู้ดูแลหรือบุคคล ในครอบครัวเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ปัจจัยคุณลักษณะและปัจจัยประกอบด้วย

- 1) ระบบการจัดการ
- 2) ครอบครัวและการมีส่วนร่วม
- 3) ครูผู้สอน
- 4) นโยบาย
- 5) งบประมาณ

ตัวแปรตาม (dependent Variables) คือ การได้รับบริการการศึกษา นอกระบบและตามอัธยาศัย จังหวัดชัยภูมิ

เป้าหมายของผลผลิต (Output) ระบบการจัดการศึกษา กิ่งโฮมสคูลสำหรับผู้พิการและการมีส่วนร่วมของครอบครัว การดูแลสุขภาพกายสำหรับผู้พิการ และได้รับตัวชี้วัด คือการให้มีความรู้และเสริมสร้างศักยภาพผู้พิการ

เป้าหมายผลลัพธ์ (Outcome) และตัวชี้วัด

ผลลัพธ์ (Outcome) ได้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย กิ่งโฮมสคูลสำหรับผู้พิการ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รูปแบบความร่วมมือระหว่างครอบครัวกับศูนย์ศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ จังหวัดชัยภูมิ ผู้พิการสามารถดูแลสุขภาพตนเอง และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และคุณภาพที่ดีขึ้นได้

ตัวชี้วัด คือ จำนวนครอบครัวคนพิการมาร่วมมือกันจัดการศึกษา กิ่งโฮมสคูลมากขึ้น จำนวนผู้พิการที่มีศักยภาพในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้พิการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้รับรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย กิ่งโฮมสคูล สำหรับคนพิการ

จังหวัดชัยภูมิ

ได้รูปแบบความร่วมมือระหว่างครอบครัวกับศูนย์ศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย จังหวัดชัยภูมิ

ทำให้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กิ่งโฮมสคูลสำหรับคนพิการเป็นการศึกษาทางเลือกหนึ่ง และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เชิงพรรณนา ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสาร งานวิจัย และจากการสัมภาษณ์ จัดเสวนา อย่างไม่เป็นทางการ เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ผู้ให้ข้อมูลและกรณีศึกษา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาข้อมูล จากเอกสาร ตำรา วรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี และข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาโฮมสคูล ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดขั้นตอนการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลและกรณีศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พ่อแม่ของผู้พิการและผู้พิการที่เข้ารับการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 ท่าน

สัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผู้วิจัยได้สร้างกรอบคำถามในลักษณะคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) แบบมีโครงสร้างเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกให้กรณีศึกษาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

การเสวนา เพื่อระดมความคิดเห็นจากนักวิชาการ ผู้ปกครอง ผู้จัดการศึกษาโฮมสคูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลของกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี ดังมีรายละเอียดของวิธีดังต่อไปนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พ่อแม่ และบุตรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ลูก สมาชิกอื่นในครอบครัว ครู เพื่อนของลูก โดยผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยและขออนุญาตเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อทำความเข้าใจและเป็นกันเอง

2. ศึกษาแนวคิดและที่มาในการจัดการศึกษา กึ่งโฮมสคูล ของแต่ละกรณีศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจในด้านปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการนำไปสู่การจัดการศึกษา กึ่งโฮมสคูล ดังนี้

2.1. แนวคิดและความเชื่อของพ่อแม่ที่มีต่อการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย กึ่งโฮมสคูล สำหรับผู้พิการ

2.2. ความเสมอภาคของระบบการศึกษา และการสนับสนุนจากรัฐที่เปิดโอกาสให้พ่อแม่สามารถจัดการศึกษาให้กับลูกได้ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้การศึกษทั้ง 3 ระบบ คือ ในระบบโรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และตามอัธยาศัยสามารถเทียบโอนกันได้

2.3. กระแสการพึ่งตัวของการจัดการศึกษา กึ่งโฮมสคูลซึ่งผู้วิจัยศึกษาในด้านกระบวนการยอมรับนวัตกรรมและแสวงหาความรู้ของพ่อแม่ รวมไปถึงการสร้างเครือข่าย

2.4. บริบทของครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ผลักดันให้พ่อแม่จัดการศึกษาให้กับลูกเองที่บ้าน

3. ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษา กึ่งโฮมสคูลว่าเป็นรูปแบบใดโดยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมีอิทธิพลอย่างไรต่อการเลือกรูปแบบของกรณีศึกษาตลอดจนผลและปัญหาของการจัดการศึกษา กึ่งโฮมสคูล

4. ศึกษาการดำเนินการการบริหารจัดการของการจัดการศึกษา กึ่งโฮมสคูล โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของการจัดการศึกษาด้านบทบาทของพ่อ แม่ ลูก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล

5. ศึกษาเอกสารของพ่อแม่ ได้แก่ แผนการจัดการศึกษาที่ครอบครัวกำหนด บันทึกพัฒนาการและการเรียนรู้ ตลอดจนการเรียนต่าง ๆ ที่พิมพ์เผยแพร่ตามนิตยสารหรือวารสารต่าง ๆ และผลงานที่เด็กสร้างขึ้น ได้แก่ บันทึกการเรียนรู้ แฟ้มสะสมงาน (Portfolio)

การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นไปด้วยความถูกต้อง

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาโฮมสคูล (Home..School) เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ครอบครัวจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานเองที่บ้าน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นการผลิตผลงานรูปแบบการศึกษาทั้ง 2 รูปแบบคือ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งผู้เรียนในระบบโฮมสคูลจะมีสิทธิ์เช่นเดียวกับผู้เรียน

ที่ศึกษาในระบบโรงเรียน โดยการเรียนระบบโฮมสคูล จะจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนนั้น มีความสอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนที่เป็นคนพิการมากที่สุด เพื่อเพิ่มพูนความรู้ โดยการจัดการศึกษาในระบบโฮมสคูล มุ่งหวังให้ผู้เรียน พัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ คือมีความรู้คู่คุณธรรมและผู้เรียนค้นพบความต้องการ ศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองอย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

การศึกษาโฮมสคูล เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ จากการศึกษางานเอกสารพบว่าสาเหตุหลักเกิดจากการที่ระบบการศึกษาของไทย ไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อศักยภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง เนื่องจากหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ของการศึกษาในระบบโรงเรียนถูกจัดทำขึ้นเพื่อผู้เรียนที่มีศักยภาพความพร้อมปกติ ทั้ง ๆ มีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย แต่กลับใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่มีรูปแบบเช่นเดียวกันหมด ซึ่งการศึกษาพบว่าผู้จัดการศึกษาโฮมสคูล ให้ลูกของตนว่าการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการสอนที่จำกัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นเสมือนโรงงานผลิตแบบเหมารวม คือใช้การเรียนการสอนในรูปแบบเดียว ทั้งที่เด็กจำนวนมากมีศักยภาพร่างกายที่แตกต่างกัน จึงทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองเห็นว่าลูกของตนอาจไม่เหมาะสมกับการเรียนในระบบโรงเรียน แต่การจัดการศึกษาแบบโฮมสคูลเองก็ยังมีปัญหาไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการจัดทะเบียนที่ยุ่งยากขาดการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากภาครัฐ ตลอดจนขาดความรู้ความเข้าใจจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องปัญหาที่ต้องจัดหลักสูตรการศึกษา การประเมินผล ตามมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนโฮมสคูล ไม่อาจประสบผลสำเร็จได้ดังที่คาดหวังไว้ (อมรวิรัช นาคทรพ, 2543)

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกึ่งโฮมสคูลสำหรับคนพิการได้แก่ 1) รูปแบบร่วมกันกับครอบครัวที่ไม่ประสงค์จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน...บางครอบครัวได้ร่วมมือ กันกับโรงเรียนที่มีความเข้าใจกับครอบครัว ที่อยากจัดการศึกษาระบบโฮมสคูล โดยการรับจดทะเบียนรองรับ ให้เด็กได้มีชื่อกับทางโรงเรียนแต่ครอบครัวทำการสอนบุตรหลานเองที่บ้าน 2) รูปแบบร่วมมือสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่กำกับดูแลศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (ศกพ.) ที่ดูแลรับผิดชอบการเรียนการสอนผู้สูงอายุและผู้พิการโดยตรง

จากการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนและครอบครัวต่อการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีในรูปแบบต่าง ๆ จากแนวคิดที่เปลี่ยนไปเกี่ยวกับการศึกษาที่ว่าไม่ใช่เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป การมีส่วนร่วมจากครอบครัวคือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือชุมชนเป็นพลังอันสำคัญยิ่งในการช่วยเหลือกิจกรรมของสถานศึกษา เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครองอาจจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาเป็นครูอาสาในกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ หรือมาเป็นวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ หรือมาช่วยเหลืองานในรูปแบบต่าง ๆ และสิ่งสำคัญที่สุดคือ การให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เรียกชื่อย่อว่า “ศกพ.” โดยเข้าร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ การให้ข้อคิด การเสนอแผนงานและกิจกรรมหรือการช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ซึ่ง ศกพ. ต้องยอมรับว่าครอบครัว คือ ส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา และถ้าทั้งสองฝ่ายสามารถทำงานร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี ผลคือความเจริญก้าวหน้าของการจัดการศึกษาของศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษโดยภาพรวม

อภิปรายผลการศึกษา การจัดการศึกษาโฮมสคูลได้ประสบกับปัญหา จากการทำหน้าที่ของภาครัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาโดยครอบครัว ที่ยังคงไม่สนองตอบต่อ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติอย่างที่ควรจะเป็น ไม่อำนวยความสะดวกต่อครอบครัว ทำให้ครอบครัวไม่สามารถจัดการศึกษาโฮมสคูลให้ลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากเจ้าหน้าที่เขตพื้นที่การศึกษาที่ภาครัฐมอบหมายมาเพื่อดูแลในงานของการจัดการศึกษาโฮมสคูลไม่มีความรู้และความเข้าใจในการจัดการศึกษา กระบวนการประเมินแผนการจัดการศึกษาที่ใช้ระยะเวลายาวนานจนส่งผลให้การจัดการศึกษาโฮมสคูลไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งไม่รองรับแผนการเรียนการสอนที่หลากหลายที่ครอบครัวจัดทำขึ้น ทำให้การจัดการศึกษาโฮมสคูลที่พ่อแม่จัดให้ลูกไม่ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายที่พ่อแม่คาดหวังไว้ ซึ่งเชื่อว่าหากสามารถปรับแก้ความยุ่งยากและอุปสรรคต่าง ๆ ให้หมดไปได้ ในอนาคตจะมีครอบครัวใหม่ ๆ ที่สนใจจะจัดการศึกษาเองเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมากขึ้น จึงทำให้ครอบครัวหันมาร่วมมือกันจัดการศึกษาโดยครอบครัวอีกระบบหนึ่งซึ่งมีระบบต่าง ๆ ซึ่งเรียกการจัดการศึกษาในลักษณะนี้ว่า “การศึกษาถึงโฮมสคูล” ซึ่งลักษณะการร่วมมือกันนี้คือ

การดำเนินงานโดยครอบครัวเดียว ในช่วงแรก ๆ ที่ผ่านมา รูปแบบจะเป็นไปในลักษณะนี้ เนื่องจากสถานการณ์แวดล้อมที่ทำให้ต้องเป็นไปในลักษณะเช่นนี้ การดำเนินงานมีความเป็นปัจเจกค่อนข้างสูงหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนเป็นไปตามวิถีสภาพแวดล้อมของครอบครัว ความคิด ความเชื่อ ความสนใจ มีความหลากหลายแตกต่างกัน มีลักษณะเฉพาะของแต่ละครอบครัวค่อนข้างสูง แต่ขณะเดียวกันก็มีสิ่งกลุ่ม

เพื่อนมีความเชื่อมโยง เกิดกิจกรรมที่นำไปสู่การจัดการศึกษา ร่วมกัน เช่น ครอบครัวพึ่งอุดม

ปัญหาของการจัดการศึกษาแบบโฮมสคูลเองก็มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการจดทะเบียนที่ยุ่งยาก ขาดการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากภาครัฐ ตลอดจนขาดความรู้ความเข้าใจจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนโฮมสคูล ไม่อาจประสบผลสำเร็จได้ดังที่คาดหวัง การจัดการศึกษาแบบโฮมสคูล ยังมีปัญหาและอุปสรรคเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาที่ต้องจัดหลักสูตรการศึกษา การประเมินผลตามมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งถือเป็นอุปสรรคอย่างมาก เพราะการจัดการศึกษาของทั้งสองระบบมีความแตกต่างกันจึงควรให้มีความยืดหยุ่นมากกว่านี้

ปัญหาของการศึกษาโฮมสคูล

ด้วยเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีหลักการส่งเสริมให้ประชาชนทุกวัยได้รับโอกาสเพิ่มขึ้นในการเลือกรูปแบบการเรียนรู้อย่างได้หลายวิธี แต่ ณ ปัจจุบันการศึกษา โดยครอบครัวหรือการศึกษาโฮมสคูลที่ได้ดำเนินการมาหลังจากการประกาศใช้กฎกระทรวงฯ ตั้งแต่ปี 2547 ยังคงติดปัญหาอุปสรรคจากการที่ กฎกระทรวงระบุให้เขตพื้นที่การศึกษา เป็นผู้มีความอำนาจในการควบคุมดูแลคุณภาพและการจัดการศึกษา โดยครอบครัวหรือการศึกษาโฮมสคูล แต่เขตพื้นที่การศึกษา ยังไม่สามารถ ปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาโฮมสคูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เท่าที่ควรจะเป็นและไม่อำนวยความสะดวกให้กับผู้จัดการศึกษาโฮมสคูลตลอดมาดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีความพร้อมและไม่มีความเข้าใจเรื่องการจัดการศึกษาโฮมสคูล ให้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโฮมสคูล และ บางเขตพื้นที่การศึกษาที่ข้อคิดในการทำงานครอบครัวจึงไม่ได้รับสิทธิในการจัดการศึกษา

โฮมสคูลได้อย่างสมบูรณ์ ตั้งแต่การดำเนินการยื่นขออนุญาตจัดการศึกษา โฮมสคูล การเขียนแผนการจัดการศึกษา การส่งเสริม กระบวนการเรียนการสอนตามสภาพ บริบท สภาพร่างกายและศักยภาพของผู้เรียน จนทำให้เกิดปัญหาไปถึงการวัดและประเมินผลที่ไม่ สอดคล้องกับวิธีการเรียนการสอนโดยเฉพาะนักเรียนซึ่งเป็นผู้พิการ

2. การขอจดทะเบียนที่ต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา เกิดปัญหาจากการปฏิบัติงานของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นองค์คณะใหญ่และมีภารกิจหลายด้านที่ไม่สามารถรองรับภารกิจตามกฎหมายกำหนดได้ตามสภาพความเป็นจริง เช่น การอนุมัติจัดการศึกษาได้ภายใน 30 วัน อันส่งผลกระทบต่อครอบครัวซึ่งต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้กับบุตรหลานอย่างต่อเนื่องโดยไม่สามารถหยุดการเรียนการสอนเพื่อรอวาระการประชุมที่ไม่แน่นอนของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาที่มีอยู่ และในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาได้ หลายครอบครัวต้องตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยไม่สามารถรอการเพิกเฉย ไม่กระตือรือร้นในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาได้

3. เขตพื้นที่การศึกษาดำเนินขั้นตอนการอนุญาตยังไม่ครอบคลุมการศึกษาโดยครอบครัวที่สามารถจัดการศึกษาได้ด้วยการเชื่อมโยงการเรียนรู้ทั้ง 3 ระบบ โดยปัจจุบัน มีการจัดการศึกษาเชื่อมโยงทุกระบบ คือ ในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย แต่ไม่ยินยอมปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่รองรับความหลากหลายของการดำเนินการจัดการศึกษาโฮมสคูล ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย การศึกษาแห่งชาติ ทำให้ผู้เรียนและครอบครัวได้รับผลกระทบต่องานการศึกษา สิทธิการได้รับความคุ้มครองจากรัฐ และครอบครัวส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับสิทธิในการจัดการศึกษาโฮมสคูล ตามที่กฎหมายกำหนด

4. เมื่อครอบครัวประสบปัญหาเขตพื้นที่การศึกษาปฏิบัติหน้าที่เป็นศูนย์รวมอำนาจของการปฏิบัติงานโดยมิชอบได้ปฏิบัติงานอย่างตามใจชอบ โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของครอบครัวและผู้เรียน อันแสดงถึงการทำงานที่ไม่สนองตอบเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่เน้นและให้อิทธิพลบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน สถาบันทางสังคม เป็นผู้จัดการศึกษาและได้รับสิทธิตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของการศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีหลักการในการจัดการศึกษาประชาชนทุกวัยให้ ได้รับโอกาสเพิ่มขึ้นในการเลือกรูปแบบการเรียนรู้ได้หลายวิธี แต่ในปัจจุบันนี้การศึกษาโดยครอบครัวหรือการศึกษาโฮมสคูลได้ดำเนินการมาหลังจากการประกาศใช้กฎหมายฯ ตั้งแต่ปี 2547 ส่งเสริมครอบครัวมีสิทธิในการจัดการศึกษาได้เอง แต่ยังคงติดปัญหาอุปสรรคจากการที่ กฎกระทรวงระบุให้เขตพื้นที่การศึกษา เป็นผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมดูแลคุณภาพ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือการศึกษาโฮมสคูล

จึงขอให้เขตพื้นที่การศึกษาให้การส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกกับครอบครัวที่ประสงค์จะจัดการศึกษาโฮมสคูล

2. เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีความพร้อมและไม่มีความเข้าใจเรื่องการจัดการศึกษาโฮมสคูลสำหรับผู้พิการบางเขตพื้นที่การศึกษาข้อคิดในการทำงาน ครอบครัวจึงไม่ได้รับสิทธิในการจัดการศึกษาโฮมสคูล

จึงขอให้เจ้าหน้าที่เขตพื้นที่การศึกษา ใจกว้างทำความเข้าใจกระบวนการเรียนการสอนตามสภาพ บริบท สภาพร่างกายและศักยภาพของผู้เรียนเป็น คนพิการการเรียนการสอนจึงควรแตกต่างจากคนปกติ

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปฏิบัติหน้าที่เป็นศูนย์รวมอำนาจของการปฏิบัติงานโดยมิชอบได้ปฏิบัติงานอย่างตามใจชอบโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของครอบครัวและผู้เรียน อันแสดงถึงการทำงานที่ไม่สนองตอบเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่เน้นและให้โอกาส บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน สถาบันทางสังคม เป็นผู้จัดการศึกษาและได้รับสิทธิตามกฎหมาย

จึงขอให้มีการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับหน่วยงานอื่นๆ

4. ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (ศกพ.) ที่รับผิดชอบต่อการเรียนการสอนของคนสูงอายุ และคนพิการ ซึ่งมีหลักสูตร แผนการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับคนพิการ

จึงขอให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่กำกับดูแลศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ยกระดับและขยาย (ศกพ.) ให้บริการครอบคลุมทุกพื้นที่เพื่อเป็นการรองรับการจดทะเบียนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กิ่งโสมสกูลสำหรับคนพิการจังหวัดชัยภูมิ

บรรณานุกรม

- พิมมณี แก้วมหางค์.(2558) **รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว สำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ A.** วารสารสุทธิปริทัศน์ ปีที่ 29 ฉบับที่ 92 ตุลาคม - ธันวาคม 2558.
- อมรวิชัย นาครทรรพ.(2543) **การจัดการศึกษาโดยครอบครัว.** รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
- สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). **หลักเกณฑ์และการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ. กรุงเทพฯ : อักษรไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2543). **ปฏิรูปผู้เรียนสำคัญที่สุด.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2544). **รายงานการศึกษาเบื้องต้นการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2545). **รายงานการประชุมวิชาการการจัดการศึกษาโดยครอบครัวกับการรับจดทะเบียนของโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : กราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). **ศูนย์การเรียนรู้ สถานศึกษาทางเลือก บทความหลากหลาย และการมีส่วนร่วม.** กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.